

EL FORASTER DEL CONGOST

COL·LECCIÓ
GABRIEL FERRATER

Gabriel Martínez i Surinyac

EL FORASTER DEL CONGOST

XXIII Premi de Novel·la
«Valldaura–Memorial Pere Calders» de 2017

Universitat Autònoma de Barcelona
Servei de Publicacions
Bellaterra, 2017

DADES CATALOGRÀFIQUES RECOMANADES PEL SERVEI DE BIBLIOTEQUES
DE LA UNIVERSITAT AUTÒNOMA DE BARCELONA

Martínez i Surinyac, Gabriel

El foraster del congost / Gabriel Martínez i Surinyac. — Bellaterra : Universitat Autònoma de Barcelona. Servei de Publicacions, 2017. — (Gabriel Ferrater ; 85)

ISBN 9788449071560

I. Col·lecció

811.13

Aquesta obra ha estat la guanyadora del XXIII Premi de Novel·la «Valldaura-Memorial Pere Calders», atorgat a Cerdanyola del Vallès, el dimecres 26 d'abril de 2017, per un jurat compost per: Marta Estella, Jordi Jordana, Maria Victòria Lovaina, Josep Maria Riera i Anna Salgot.

© Dels textos: Gabriel Martínez i Surinyac

© D'aquesta edició: Servei de Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona, 2017

© De la fotografia de la coberta: Gabriel Martínez i Surinyac

Edició: Servei de Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona

Plaça Acadèmica. Edifici A. Campus de la UAB.

08193 Bellaterra (Cerdanyola del Vallès). Barcelona. Spain.

Tel. 93 581 10 22 · sp@uab.cat · www.uab.cat/publicacions

Impressió: Ediciones Gráficas Rey, SL

ISBN: 978-84-490-7156-0

Dipòsit legal: B- 15372-2017

Impressió a Espanya. Printed in Spain

La reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol procediment, compresos la reprografia, el tractament informàtic i la distribució d'exemplars mitjançant lloguer, és rigorosament prohibida sense l'autorització escrita dels titulars del *copyright*, i estarà sotmesa a les sancions establertes a la Llei.

Índex

Primer dia	13
Segon dia	103
Tercer dia	177
Epíleg.	217

Als meus fills, Laura i Llorenç.
Sine die.

La serra del Montsec és una formació muntanyosa del Prepirineu català. Té la bellesa de l'envelliment de dos-cents milions d'anys; admirada pels experts en geologia, la paleontologia hi ha verificat la petjada del dinosaure. Una turmentada estructura formada per barrancs, torrents, canals i cingleres entre cims d'alçària moderada que dibuixen en pocs quilòmetres, de l'est a l'oest, una serralada espectacular freqüentada per atents naturalistes, excursionistes, escaladors, fotògrafs i, en els darrers temps, per l'espècie turística. La barreja climàtica entre la humitat del nord i la sequera de la plana, al sud, li atorga una riquesa floral amb més de mil espècies. Hi destaca, també, la varietat de la vida animal, ja que s'hi troben quatre de cada deu espècies d'Europa, la qual cosa és difícil que es doni en un espai tan reduït; les més properes a l'extinció, com l'àliga o el trençalòs, es recuperen en aquest refugi d'estimballs. La reduïda contaminació lumínica l'ha convertit en un paratge privilegiat per observar el firmament i esdevenir observatori natural de les estrelles, també de les extingides. I, pel que fa a la història, és frontera natural entre la dominació àrab i la resistència cristiana, fet que va forjar caràcters i cultures entre els habitants del segle XI. Però els perfils més espectaculars de la serra són els congostos; els dos més coneguts són el de Terradets i el de Mont-rebei, formats pel camí natural dels rius pirinencs Noguera Pallaresa i Noguera Ribagor-

çana, que llisquen per altes parets enfrontades. L'estret i menys conegut Mont-rebei, també anomenat Bon-rebei, s'ha mantingut verge de l'explotació viària i ha conservat el seu esperit aventurer, salvatge i perillós.

Un lloc especial i màgic, que bé mereix una història d'amor i mort.

PRIMER DIA

Divendres, 14 d'agost, cinc dies després dels Jocs Olímpics de Barcelona, el xafogós estiu de 1992, dalt del congost de Mont-rebei.

Assegut al capdamunt de la paret est, a l'altiplà de Bon Gest, l'adolescent Llorenç té les cames penjant al buit del Congost, quatre-cents metres més amunt de la minsa llera del riu Noguera Ribagorçana, que en l'estació de pluges desapareix per pintar l'estreta llengua de verd turquí de l'embassament de Canelles. L'extrema sequera ha descobert el riu, que més aviat sembla una riera, regulat més amunt per hidroelèctriques, i no pas el tortuós riu pirinenc que de nord a sud dibuixa la frontera entre Aragó i Catalunya i esdevé affluent del Segre, el qual ho és també, més avall, del llarg, històric i navegable Ebre. Un indret salvatge, perillós i magnètic, com la manera perseverant de fer-se pas en un temps prehistòric; primer, conflicte de creació terrenal de fons marí, i després, cúmul modelat pels plegaments i l'erosió constant.

Ignorant els albors de la pedra i des de l'atrevida altura i l'ariscada posició, el jove mira avall. Ningú no pot saber el que pensa a causa de la seva discapacitat mental; té la mirada clavada en un home jove que, amb pas ferm, desafia la baixada en direcció al sender artificial, elevat i excavat a la roca catalana. Un foraster agosarat, per penetrar-hi per l'entrada sud, sota la misteriosa penombra de l'albada. Però l'home trenca abans per un marge i

enfila una fissura de pujada, afí a una immensa ganivetada que, de temps immemorials, rep el nom de l'Espasa del Gegant, un més dels topònims de fantasia que bategen els accidents geogràfics de la regió, que ningú no ha gosat canviar per respecte o por de la mà que els va esgrimir, ni que fos en una llegenda. No tan forà ha de ser l'home, si desafia la canal que puja directament a la plataforma on en Llorenç continua expectant.

L'atrevit grimpador es diu Pepe. El veritable foraster és en Jaume, que, aliè al bany matinal de nostàlgia de terra natal del seu amic, fa un mal son al seient de copilot del Renault Super 5 blanc, aturat sobre una zona d'aparcament polsegosa. De fet, s'ha despertat tan bon punt el cotxe ha abandonat la carretera principal i s'ha endinsat durant cinc minuts per un serpentí camí pedregós, vorejant les baixes aigües del pantà. El paisatge natural és un indret adjectivat encertadament com a inhòspit, segons la primera impressió de l'ull semiobert del jove, que, tot i que a mitges, no perd moviment del pilot, en Pepe, el qual, seriós i silenciós, ha baixat tot aixecant el cap vers el perfil profund del Congost, el cim més proper del qual és ocupat per una estructura rocosa, semblant a una figura asseguda a la vora del precipici.

En Jaume és conscient que aquell viatge de feina acabarà esdevenint sentimental per al seu amic —*tan aviat?*—; ni tan sols no hi ha llum per fer la foto del fill pròdig —*on i amb qui?* Obre l'altre ull i, en aquell moment, decideix seguir el mateix sender; si més no, pel tenebrós i captivador paratge que l'alba deixa intuir, un estímul per a un fotògraf, per molt que als reporters gràfics se'ls nega la faceta artística. Surt amb la càmera rèflex Nikon F4 muntada amb un objectiu gran angular, ben agafada amb la mà dreta, mentre amb l'esquerra es penja en bandolera la inseparable bossa amb la resta de l'equip fotogràfic. Deixa ajustada la porta per no alertar en la llunyania el seu amic, i també per respectar els fantasmes del Congost o la més terrenal i estiuenca fauna autòctona, que ves a saber si és atapeïda d'escurçons sota el pedregar. Abans de

fer els primers passos pel sender, observa l'estranya estàtua del cim i un calfred li creua l'espina. *Ei, que això dels fantasmes era una pensada sense mala intenció!*

En Pepe puja per la canal com si ho hagués fet tota la vida, i calçar sabates de ciutat no li és cap impediment. Les roques on hom pot agafar-se són al mateix lloc; en setze anys les pedres no són susceptibles de gaires canvis, i en aquell moment pensa que potser ja hi eren milions d'anys enrere, quan aquell museu de la natura es va començar a formar. Ara, aquella matèria inerta li produeix sensacions a cada pas, emocions que d'antuvi li recorden la tarima que l'espera i sobre la qual havia repetit l'estúpida prova del cap de colla quan era un marrec.

1970, altiplà de Bon Gest

Té deu anys i és en Pepet. Una vegada més, amb els seus amics, en Miquelet i en Tomàs, ascendeix per la canal per fer la demostració del cap de colla. Dalt de la cinglera, sobre la tarima calcària, s'acosta al buit arrossegant els peus amb molta parsimònia. Empeny un roc de la mida d'un puny, que es desplaça cada cop que un peu s'avança uns centímetres. No es tracta de xutar la pedra, sinó d'acompanyar-la. No cal demostrar valentia amb el rostre perquè els seus dos amics són al darrere i no li poden veure la cara d'esporguit. Abaixa els ulls intermitentment per mesurar la distància que li queda fins a la verticalitat de la paret, i els moviments són més porucs a mesura que nota com el vent rebufa en el buit. Per la reacció dels amics, és transparent qui dels dos és qui vol que en Pepet se'n surti amb èxit. En Tomàs l'anima amb crits de «Pepet, Pepet», mentre que en Miquelet, amb el cap cot, seu damunt la llosa, allunyat del vertigen. Només el fet de veure avançar el seu adversari cap al buit és suficient per fer-li tremolar les cames i passar pel més cagat de tots. Ell ja ha renunciat a fer-ho, la qual cosa significa una vegada més que no serà el cap de la colla. En